

HOMOSEKSuAALISUUDEN HILJAINEN HYVÄKSYMINEN AGRAARIKULTTUURISSA

Sari Näre

Jan Löfström 1999: *Sukupuoliero agraarikulttuurissa: "Se nyt vaan on semmonen"*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Vaasa. 317 s.

Jan Löfströmin tutkimus pyrkii valottamaan kysymystä, miksi homoseksuaalisuudesta löytyy niukasti puhetta agraarikulttuurin talletuksessa suullisessa perinteessä ja agraariyhteisöä koskevassa muistitiedossa. Samalla tutkimus etsii samasukupuolisen seksuaalisuuden paikkaa agraarikulttuurin merkitysjärjestelmässä. Homoseksuaalisuutta koskevat kuvaukset ja käytännöt kertovat myös mieheyttä ja naiseutta koskevista jäsennyksistä.

Koska 1800-luvun ja 1900-luvun alkupuolen agraarikulttuurissa on käytetty niukasti homoseksuaalisuutta kuvaavaa ja jäsentävää sanastoa, Löfström tulkitsee, ettei homoseksuaalisuuteen latautunut raskaita symbolisia merkityksiä. Miesmäiset naiset ja naismäiset miehet näyttivät olleen yhteisönsä jäseniä kuten muutkin, eikä näitä ominaisuuksia pidetty varsinaisesti merkinä homoseksuaalisuudesta. Henkilön homoseksuaalisuutta koskevat tulkinnat heräsivät lähinnä silloin, kun poikkeavaksi koettu käyttäytyminen ilmeni monella ulottuvuudella samanaikaisesti.

Löfström liittää samasukupuolisen halun vähäisen symbolisen merkityksen agraariaineistossa sukupuolieron kulttuuriseen merkitysjärjestelmään. Kun seksuaalinen valloittaminen ja kunnia ovat keskeinen osa mieheyden onnistunutta esittämistä siten kuin latinokulttuureissa, homoseksuaalisuus on kulttuurisesti näkyvämpi ja sillä on suurempi symbolinen merkitys. Seksuaalista kunniaa korostavissa kulttuureissa sukupuolen esittäminen on keskeistä: miesten seksuaaliset "valloitukset" ja

"omien" naisten valvonta kuuluvat mieheyden onnistuneeseen esittämiseen ja tuovat arvostusta. Homoseksuaalisuuspuhetta käytetään tällöin aseena miesten välisessä kilpailussa. Suomalaisessa agraarikulttuurissa ei sen sijaan sukupuolten välistä eroa ole korostettu: näin myöskään sukupuolen esittämisen konventioista poikkeaminen ei ole horjuttanut sukupuolijärjestystä.

Perinneaineistoa leimaa homoseksuaalisuutta koskeva hiljaisuus. Homoseksuaalisuutta koskevaan hiljaisuuteen voitaisiin pitää osittain syynä sitä, että perinteenkerääjät ovat saataneet suhtautua aiheeseen torjuvasti, mutta Löfström ei erityisemmin usko perinteenkerääjien harjoittamaan sensuuriin. Hän olettaa seksuaalialiheisten kaskujen ja tarinoiden tulleen perinnekokoelmiin pitkälti maallikkokerääjien ansiosta. Miksi nämä olisivat seuloineet juuri homoseksuaalisuutta koskevat aiheet pois, kun he ovat tallentaneet myös muun muassa eläimiinsekaantumista ja sukurutsaa käsitteleviä teemoja? Ja miksi kertojatkaan olisivat siivonneet juuri homoseksuaalisuutta koskevat aiheet pois?

Löfström lukee homoseksuaalisuutta koskevalle hiljaisuudelle agraarikulttuurissa kaksi pääulottuvuutta: symbolisten hyökkäysten niukkuuden ja homoseksuaalisen halun sallimisen tilanteissa, joissa se nykykulttuurissa helposti kiellettäisiin. Homoseksuaalisuus ei siis näyttänyt olevan aggressiivisten hyökkäysten ja projektiivisen torjunnan kohde. Sitä koskevasta puheesta puuttuivat aggressiiviset kommentit ja aiheen kieltäminen. "Toisiin", vieraisiin ja vastustajiinkin liitettyä aiheesta löytyy niukasti viittauksia.

Löfströmin mukaan homoseksuaalisuutta

koskevaa hiljaisuutta voi olla monenlaista – hiljaisuuksille voi löytyä eri syitä. Hiljaisuus ei myöskään ole yhtä kuin vaikeneminen. Vaikeneminen edellyttää puhumisen mahdollisuutta, se on tekemättä jättämisen teko. Löfström tulkitsee homoseksuaalisuutta koskevan hiljaisuuden olevan pikemminkin “syvää hiljaisuutta”: homoseksuaalisuutta ei torjuttu, ei tietoisesti eikä tiedostamatta, koska sillä ei ollut keskeistä sijaa kulttuurisessa merkitysjärjestelmässä.

Kirjaa lukiessa ei voi välttyä kysymykseltä, missä määrin homoseksuaalisuutta ylipäänsä esiintyi agraarikulttuurissa. Siihen ei tietenkään voida saada varmaa vastausta, mutta jos ilmiö loistaa hiljaisuudellaan, sen yleisyyttä olisi myös voinut pohtia. Löfströmin kirjan implisiittinen lähtökohta näyttää olevan, että homoseksuaalisuutta joka tapauksessa esiintyi. Mutta mikä oli esimerkiksi suurperheiden vaikutus sen ilmenemiseen? Tällaiset kysymykset ovat tietysti poliittisesti hankalia, koska ne johtavat kysymykseen, missä määrin homoseksuaalisuus on biologisesti määräytynyttä tai sosiaalisesti ja psykologisesti konstruoitunutta.

Myöskään homoseksuaalisuuden ja biseksuaalisuuden suhdetta ei kirjassa käsitellä. Olen Turkissa törmännyt käsitykseen, jonka mukaan homo on mies, joka ei kykene olemaan seksuaalisessa yhteydessä naisen kanssa; jos pystyy tydyttämään naisen, vaikka joskus oli-

sikin miehen kanssa, on hetero. Voisiko osa suomalaisen agraarikulttuurin homoseksuaalisuutta koskevasta hiljaisuudesta selittyä vastaavanlaisilla käsityksillä? Miten biseksuaalit sijoittuvat agraarikulttuurin sukupuolijärjestykseen?

Löfströmin kirjan kautta suomalainen agraarikulttuuri piirtyy yllättävän suvaitsevana yksilöiden välisille eroille ja “vähemmistöille”, niin seksuaali- kuin psyykevähemmistöillekin. Itse näkisin tällaisen suvaitsevaisuuden taustalla vaikuttaneen ihmiskuvan, jossa psyykkisiä kompetensseja ei vielä pidetty ihmisten välisten erottelujen perustana kuten aikamme koulutusyhteiskunnassa. Tästä psyykkisten erojen sietokyvystä kertoo myös agraariyhteisöjen kantamat “kylähullut”. Nykyään ihmiskuvamme näyttää paljon mekanistisemalta: ikään kuin poikkeamakin saisi oikeutuksen vasta kun se saa materialistisen selityksen.

VTT Sari Näre on tutkinut viimeksi nuoriin tyttöihin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa ja nuorten sukupuolikulttuuria ja toimii Suomen Akatemian tutkijana sukupuolistuneen väkivallan tutkimusohjelmassa aiheenaan raiskaukset tutustumistilanteissa.

(e-mail: sari@alli.fi)